

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

Зольск районну Каменно-мостское элини тийресини бир кесегинде малла къутургъан аруудан ауругъанлары ачыкъланган кюнден эмда жукъгъан аруу жайылмазча профилактика мадарла этилгенлеринден сора 60 кюн озгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар

Республиканы Башчысыны «Зольск районну Каменно-мостское элини тийресини бир кесегинде бир къауум ишлеге чек салыуу (карантин тохташдырыуу) юсюнден» 2015 жылда 15-чи июньда чыгъарылган 59-РГ номерли буйругъу кючюн тас этгенге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
Нальчик шахар, 2015 жыл 12-чи август, №97-РГ

Ю.КОКОВ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

Бахсан шахар округну тийресини бир кесегинде малла къутургъан аруудан ауругъанлары ачыкъланган кюнден эмда жукъгъан аруу жайылмазча профилактика мадарла этилгенлеринден сора 60 кюн озгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы

Башчысыны «Бахсан шахар округну тийресини бир кесегинде бир къауум ишлеге чек салыуу (карантин тохташдырыуу) юсюнден» 2015 жылда 8-чи июньда чыгъарылган 54-РГ номерли буйругъу кючюн тас этгенге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
Нальчик шахар, 2015 жыл 12-чи август, №98-РГ

Ю.КОКОВ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

Терк районну Терек шахарыны тийресини бир кесегинде малла къутургъан аруудан ауругъанлары ачыкъланган кюнден эмда жукъгъан аруу жайылмазча профилактика мадарла этилгенлеринден сора 60 кюн озгъаны бла байламлы Къабарты-Малкъар

Республиканы Башчысыны «Терк районну Терек шахарыны тийресини бир кесегинде бир къауум ишлеге чек салыуу (карантин тохташдырыуу) юсюнден» 2015 жылда 8-чи июньда чыгъарылган 55-РГ номерли буйругъу кючюн тас этгенге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
Нальчик шахар, 2015 жыл 12-чи август, №99-РГ

Ю.КОКОВ

Оноу

Нальчикде жоллада жорююну жорукълары тюрленедиле

Нальчикде Толстой эм Ахохов орамлада машиналары жорюулерини низамы алышынып, жалаанда бир жаны бла барыргъа эркин этилгирге боллукъду.

Алай бла Толстой орамда Шогенцуков проспектен Кирово жанына, Ахохов орамда уа Мечниковдан Горький жанына барыргъа жарарыкъды. Пассажир транспортха да энчи полоса боллукъду. Жангы низамны авторлары алгъаракълада Кешоков эмда Ногмов орамлада машиналары жалаанда бир жанына барыргъа эркин этилгени хайырлы болгъанын белгиледи.

Бу башламчылыкъ да Ара базарны тийресинде машиналары жорюулерини бир низамгъа келтиргирге эмда жолланы хайырланыну тапландыргъа себеплик этерикди. Андан сора

да, Толстой эм Ахохов орамлада жаяу адамлары къоркъуусулукълары да игиленирикди.

27-чи августда уа Нальчикде машиналары жорюулерини къурау вопросла жамауат тынгылаулада сюзюлюкдюле. Ол жаны бла предложениялары, соруулары, эсгертиулер болгъанла аланы УГИБДД-гъа неда Нальчик шахарны жер-жерли самоуправление советине бу адрес бла келтиргирге боллукъдула: **Нальчик шахар, Кешоков орам, 70, 3-чю этаж, 39-чу отуу.**

Неда УГИБДД-гъа бу телефон номерлеге селешигиз: **8(8662)49-58-22 (18 сагъатха дер), 8(8662) 96-23-22** (сау кюнню ичинде ишлейди). Андан сора предложениялары Интернетде бу электрон адресде жиберирге да боллукъду: **dn.07gibdd@yandex.ru**

Правительство

Россей беш къыралны санкцияларына жууап бергенди

Премьер Дмитрий Медведев Албаниягъа, Черногориягъа, Исландиягъа, Лихтенштейнге эм Украинагъа ашарыкъ эмбарго этиуно юсюнден бегимге къол салгъанды.

Бу беш къырал кеп болмай бизге къажу санкциялагъа къошулгъандыла. Россейни властьлары жууабыз тенг боллукъду деп олсагъат окъуна билдирген эдиле. Бу кюнледе уа Правительствоу жыйылыуунда премьер Дмитрий Медведев ол тийишли буйругъа къол салгъанды деп билдиргенди.

- Энди былтыр окъуна бир-бир эл молк продукцияны тапдыруу тыйылган Австралиягъа, Канадагъа, АБШ-гъа, Норвегиягъа, Албания, Черногория, Исландия, Лихтенштейн эм энчи болумлада - Украина къошулгъандыла, - де

генди Медведев.

Украина санкциялагъа 2016 жылда, Евросоюз бла ассоциацияны юсюнден келишимни экономика кесеги кючюн алса, тошерикди, - деп ангылатханды Правительствоу таматасы.

- Биз экономика вопрослары жарашдырча бир талай заман бергенбиз - келир жыл 1 январьгъа дер. Ол болжал озгъандан сора, Европа союзуна келечилиги бла келишлалмасакъ, Украинагъа сатыу-алыуда бола тургъан нила эм ашарыкъгъа эмбарго тохташдыргъан документле кюч аллыкъдыла.

Бу санкциялагъа къошулгъан къыралла уа Россейге не зат бердиле? Исландияны юлюшю чабакны импортунда 15 процентни тутады. Албаниядан не эт, не сют бизге келирге амалы да жокъ

эди - бир предприятие аны кючюн аккредитация этмегенди.

Черногорияны тапдырып туручулары тизмесинде эт чыгъаргъан 3, этден бир затла хазырлагъан 6 предприятие бар эди. Алай санитар къоркъуусулукъ акыл бла аланы продукцияларыны жолу бизни тюкенлеге былтыр кюзде окъуна жабылгъан эди.

Болсада Черногориядан бла Албаниядан ахыргы жылыны ичинде кегетлени эм жемишлени келиуу 10 кереге ёсгенди. Алмала, бадыражанла кеп биттенлери кючюн угъай. Баям, бу къыралла рэкспорт бла ойнагъандыла. Энди алай боллукъ тойолдо. Биринчиден, ала кеслери да санкцияны тюбюндедиле. Экинчиден, эмбаргогъа тюшген къыралладан продукция россей чекде жокъ этилликди.

ТАУ ЭТНОШКОЛ

Къара-Суу элни аты энди битеу дуниягъа айтылгъанды

Къонакълагъа жарыкъ тюбеу

Черек районну Къара-Суу элинде «Содружествоу жаш блогерлерини бла журналистлерини биринчи Тау этношколу кесини ишин бардыргъанды. Быллай проект бу жолгъа дер бир заманда, бир жерде да болмагъанды. Кавказда белгили Холам-Бызынгы тары беш кюнню ичинде дунияны жыйрмадан артыкъ къыралындан келген жюзден аслам жаш адамгъа билимни ёсдюрюну майданына айланганды. Заявканы бергенле уа терт жюзден окъуна кеп эдиле.

Алийланы Эльдар бла Магомед блогерле бла.

Тёрекегъа төпсеуре барыу.

Алай аланы араларында да сайлау этерге тюшгенди.

Бу ишни РФ-ни Билим беруу эм илму министерствосу, Къобанны къырал технология

университети, «Содружествоу» халкъла аралы жаш тёлю жамауат организация эмда «Регион онлайн» Россейли информация агентствосу къу-

рагъандыла. Алагъа уа СНГ-ни къыралларыны жаш тёлюню ишлери жаны бла совети, РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинлик келечиси эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоу себеппик этгендиле.

10-чу августда Тау школ къууанчы ачылгъанды. Ол заманда хар къыралдан келген делегата миллет төпсеулерин төпсегендиле, кеслерини тиллеринде жырлагъандыла, назмула да аланы жыр бла, төпсеу бла алгъышлагъандыла. КъМР-ни сыйлы артисти Улбашланы Аз-норгъа жыйылгъанла артыкъда сююп тынгылагъандыла, анга ырызлыкъларын толкъун къарсла бла билдиргендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къара-Суу элни аты энди битеу дуниягъа айтылгъангы

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

«Регион-онлайнны» генеральный директору Алийланы Эльдар бла аны къарындашы «Содружество» халкъла аралы жаш тѳлю жамауат организацияны башчысы Алийланы Магомед айтханнга кѳре, къонакъла Къара-Суу элни хар кюннго жашауундан хапар алгъандыла, эллиле бла тубешип, адет-тѳрелери бла шагъырейленгенди. Къызла ыразылыкъларына кѳре кийиз уругъа, эшерге, таулу ашарыкъла хазырларгъа, жашла уа чалыргъа, бичен жыяргъа, къышха отун хазырларгъа, къойла кютерге, ташдан хуна ишлерге эмда темирден аберилен этерге юйренгенди.

киргенди. Кюн сайын ала, шагъырейленууден, биллилерин ѳсдюрюуден сора да, кѳп тюрлю жаны бла эришгенди. Лагерде уста специалистле семинар-кѳнгешле, мастер-классла да бардыргъандыла. Ала Интернетде рейтингни кѳтюрю, адамланы эслерин кеслерине бурур, ариу суратла алыр ючюн не этерге керек болгъанына юйретгенди. Тренерлени араларында брендни дуния даражагъа чыгъара билгенле да бар эдиле.

Школну ишине къатышханла Къара-Суу эл эмда эллиле бла байламлы статьяла жазгъандыла. Ала энди элни тарыхыны юсюнден китапха кирликди.

сейирлик материалла жыйышдыргъандыла. Барз кюн а ала, малкъар халкъны адет-тѳрелери бла шагъырейленип, миллет тепсеуге да юйренгенди.

Аны бла бирге уа алагъа малкъар той да къуралгъан эди. Келин-къытайлы къыз, киеу а-латышлы жаш. Экисине да миллет кийимле кийдирип, жаш адамла юйдегили болгъандыла каллай адеттерибиз бар эселе да, аланы этгенди. Бу ишге

нында, агъач ичинде орналгъан «Таулу арбазда» уа алагъа черекчиле сейирлик къонакъбайлыкъ къурагъандыла. Жыйырма бешметрлик шишлик этгенди, хычинле, айран, бишпакъ, кѳгетле, конфетле, татлы эмда гара суула бла сыйлагъандыла.

Былайда айта кѳтерге тийишли кѳреме, блогерле, жаш журналистле да хычинле этиуге кеслери да къошулгъандыла, шишлик этерге да болушхандыла, отун

жерде да кѳреме, сиз насыпласыз, биланы ашап жашагъанла», деп къошханды.

Ол Улбашланы Азгорну жырлагъанын да жаратып, ол жашауу келгенликке, кеси тири, ауазы да ариу болгъанына сейр этгенин айтханды. «Мени мындан кѳтергим окъуна да келмейди. Хар не да тамашады. Чирик кѳню юсюнден а кѳп эшитгенме. Битеу болгъанына сейр затларымы юсюнден жазмай къоярыкъ той-юлме», - дегенди.

Къарачай-Черкес Республикадан ючеулен келген эдиле. Маликланы Артуру бла Байчораланы Баширге тубеип, ала бла ушакъ этгенме. «Биз блогерлебиз, сурат алдырып айланабыз, Интернетте чыгарлыкъларыбыз. Къара-Суу бек жаратханбыз, аны хауасы нечик тазады, тѳгерекеде таулары уа бир ариулыкълары барды! Жулдузла уа! Алагъа къарасанг, бир жууукъ кѳрнедиле. Бери келгенбизге чыртда сокъуранмайбыз», - дегенди жашла. Ала Алийланы Эльдаргъа бла Магомедте биллай форумну сейирлик къурагъанлары ючюн ыспас этгенди.

Муратларына жетгенди

Эльдар бла Магомед бу проектни юч-тѳрт жылны ичинде хазырлагъанларын билдиргенди. «Биз аны жаш блогерлени, журналистлени, жаш тѳлю организацияланы келечилерин бирикдирип, аланы араларында байламлыкъланы къурау, туугъан элибизни атын битеу дуниягъа айтдырыр ючюн башлагъан эдик да, муратыбызгъа жетилгъанбыз, деп тауек айттыргъа боллукълары», - дегенди. Ала «Шимал Кавказны курортлары» ОАО-гъа бла чеплеуле къууруу сатылуу «Крутой Океан» фирмага бу ишге себеплик этгенлери ючюн ыразылыкъларын билдиргенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Байсыланы Харун Малкъар ауузу юсюнден хапар айтады.

Къарачайдан келген къонакъла.

ле. Битеу анда этген ишлерини юслеринден форумгъа къатышханла Интернетде кеслерини социалстволарында, блогларында, форумларында билдирикдиле, оюмларын жазарыкъдыла.

Келин-къытайлы, киеу-латышлы

Биринчи кюн окъуна келгенле командалагъа юлешингенди, алагъа онушар адам

Дагъыда ол материалла «Википедия» бетде да басмаланырыкъдыла.

Жаш адамланы школда болгъан хар кюнлери да тюрлю тюрлю сейирлик ишле бла толду эдиле. Бир сѳз бла айтханда, эригирге заман жокъ эди. Баш кюн школчула бир бирлери бла шагъырейленген эселе, геуорге кюн элде айланып, анда жашагъанла бла танышып, кѳп тюрлю

лагерде жашагъан хар ким да сыйлоп къатышханды. Алай бла ала кѳп ариу тѳрелерибизни, адеттерибизни кеслери сынап да кѳргенди.

Таулу арбазда

Орта кюн а къонакъларыбызны Чирик кѳню жагъасына келтиргенди. Ала тѳгерекеде, башда да айланып, кѳню ариулугъуна тамаша этгенди. Алагъа Черек ауузу, анда жашагъанлары, кѳню юсюнден да кѳп сейирлик хапарны районну администрациясыны башчысы орунбасары Байсыланы Харун айтханды.

Къонакъла кѳню жагъасында базарчыкъда таулу тиширула эшген затладан жаратханларын сатып алгъандыла, суратха да тышгенди. Кѳню энишге жа-

да жаргъандыла. Жырчы Мақытланы Арсен а, малкъар, орус тилдеде кѳп ариу жыр айтып, жаш тѳлюню кѳнюн кѳтѳргенди, тепсетген да этгенди.

«Жулдузла къалай жууукъдула»

Таулу келинчик болгъан къытайлы къызчыкъ Къабарты-Малкъарны тау элине угъай да, Россейге да биринчи кѳре келгенин, мында таулары, жерлени, малкъар халкъны ариу адетлерин, тѳрелерин да бек жаратханын чертгенди. Москвадан Сергей Баранов а, мени къатыма келип: «Сиз мында къалай иги жашайсыз, мен сизге бек сукъланам», - дегенди. Сора кѳнюнда хычинни, столда уа шишликни кѳргѳзтѳп: «Былай сейирлик ашла бир

Магъаналы иш

Европада окъуна демегили межгитни ачылыуна Президент да къатышырыкъды

Къурман байрамны аллында, 23-чю сентябрьде, Москвада узун реконструкциядан сора ичине сыйынууу бла Европада бек уллуладан бири болгъан жангы Баш межгит ачылыкълары. Бу магъаналы ишге Россейни Президентин Владимир Путин, дуния дин ахлула, ислам къыралланы башчылары къатышырыкъдыла.

- Бу ишни юсюнден Президент бла бизни муфтийбиз Равиль Гайнутдин сѳлешгенди. Ол кезиуде келишгенди быйыл ачаргъа мекамны. Къыралыбызны таматасы ыразылыкъларын билдиргенди эмда кеси келирге айтханды, - дегенди Россейни Муфтийлерини советини орунбасары Рушан Аббясов.

Аны сѳзлерине кѳре, ол къу-

уанчлы ишге бир къауум къыраллы лидерлери чакъырылгъандыла. Аланы ичинде Палестина, Иордания, Катар, Кувейт, Саудовская Аравия, Турция, Къазахстан, Къыргызстан, Азербайджан, Туркменистан, Таджикистан, Иран, Узбекистан. Келиклерин Чадны, Суданлы, Индияны, Ливияны, АБШ-ны, Иракны делегациялары билдиргенди. Журналистлеге прессара ишленеди.

Бу жангыз да маданият, дин иш тюрлюдѳ, тубешиуну геополитика жаны бла да магъанасы уллууду. Къууанч халда межгитни ачылыуу - жаланда Россейни муслиманларына угъай, дунияны муслиманларына да унутулмазлыкъ кюндѳ. Ол а къыралыбызны бюгюн ислам

дунияда, Совет Союздача, даражасы энтта бийик болгъаныны белгисиди.

Баш межгит «Проспект мира» метроу къатында ислам байрамланы кезиунде болуму игилендириге себеплик этерикди. Белгилисича, ол чакълда динчилени кѳбюсю орамда къаладыла.

Межгитни салыууа тюрк суратчыла тири къатышхандыла. Мекам алты къатлыды. Мында - эркегыруулагъа бла тишируулагъа намаз этген отула, кѳрмюч тире бла конференц-зал. Межгитни алгъын мекамны тѳрелери татар стильде ишленгенди, жангы уа къайсы жаны бла да бусагъатдагы излемлеге келишеди.

«Известия» газет.

Ангылатыу

Чучурла да сакъланырча, элле да таза суу бла жалчытылынырча

Зольск районда таза суу бла жалчытыу сетле озган ёмюрно 60-70-чи жылларында ишленген эдиле. Ол кезиуледе адам санына сууну мардасы бир суткагъа 50 литр болганды. Бююнлюкде уа ол, беш кереге кёбейип, 250 литрге жетгенди. Ол элlege газ келгени бла эм алада сууну жылтыуучу колонка хайырланып башланганы бла байламлыды.

Шёндю районну къауум элперине таза суу бир ненча шаудандан келеди. Жарсыгъа, ала артыкъ толу туюндюле. Сууларыны качеству да осларакъды. Тинтиуле аланы ючен биринде бактерияла аслам болгъанларын кёрюзгенди. Нитратланы ёлчечи да бир ненча кереге кёбейипди, дейдиле КЪМР-ни Къурулуш эм жашау журтла коммунальный мюлк министрствосунда.

Болумну тюзетир муратда Жетмиш чучурну хайырланырча кереклисини юсюнден алгъадан окъуна айтылып турганды. Алай бу проблема шёндю кётрюлгенди деген да тюз болмас.

Сёз ючюн, «Къара-Суу» шаудан ачылгъанлы жюз жыл болады. Озган ёмюрно ал кезиуледе, 1914-1916 жыллада окъуна, къыралны Правительствосу Кавказгъа улуу геология экспедиция жиберген эди. Аны къауумна кирген специалистле, профессор А. П. Герасимов бла бирге, былайлада табылгъан шауданла бла Минеральные Воды сахарны тийресин жалчытыу амалланы сюзерге керек эдиле.

Алай бу иш тинтиуледен ары бардырылмагъанлай къалгъан-

ды. Жаланда 1998 жылда, жангы экспедиция баргъандан сора, белгиленгенди ол шауданны толулугу эмда санитар жаны бла тазалыгы не халда болгъаны да.

Жетмиш чучур толу болган кезиуледе бир суткагъа кёп къалмай 70 минг кубометр суу бередит эм азы уа – 28 мингден аслам. Ал тергеулеге кёре, районну эллерины барында да 2032 жылгъа дери бир суткагъа 18,7 минг кубометр суу хайырланыркъды.

Алай бла районну таза суу бла жалчытыу инфраструктурасына «Къара-Суу», «Ран-Кёол» эм «Ашлы-Кёол» шауданланы къошар умут бла алада тийишли оборудование орнатырча оную этилгенди. Аны бла бирге аладан Хабазгъа дери кёп къалмай онча километр узунлугу болган зыгъыр жол да ишленирикди. Аны къурулушу 2009 жылда башланганды.

Районну жамауаты бла оноулашхандан сора чучурланы сакълар умут бла «Къара-Суу» шауданны аслам кесегин анга къошарча оную этилгенди. Аны себепли къалгъан эки шауданны («Ран-Кёол» бла «Ашлы-Кёол») толу хайырланырча керек болулукду.

Сагъынылгъан мадарланы этмей, эллени таза суу бла жалчытыр амал жокъду. Аны дагыда бир игиси: суу теш башындан дыргыла бла кеси аллына келикди. Ол а шёндю хайырланырча ола болган 30-дан аслам насос станцияланы да кетерип, аны бла аслам кесек электрокюч аяргъа онг берликди.

Басмагъа **УЛБАШЛАНЫ МУРАТ** хазырлагъанды.

СЕМИНАР

Грант алыр ючюн, жорукъланы билирге керекди

«Возрождение» жамаут организация жангы проектни къолгъа алгъанды. Аны мураты сакъланы организацияларына грантла эмда субсидияла алырча, документле жарашдырчгъа себеплик этиудю. Аны юсюнден КЪМР-ни Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетли ишлери жаны бла управлениасын бардырылгъан жыйылууда айтылгъанды. Анда ол башында сагъынылгъан жумушла бла кюреширек ресурсла араны эмда Россейни инвалидлерини жамаут организацияларыны бек иги

социальный амалларыны презентациясы болгъанды.

Жангы араны юсюнден «Возрождение» организацианы таматасы Гуппойланы Тимур хапарлагъанды. Ол къырал бююнлюкде социальный жумушла бла кюрешген коммерциялы болмагъан организациягъа улуу эс бургъанын, алагъа болушлукъгъа иги кесек ахча да бёлгенин эсге салгъанды.

«Алай а болмачы, тынгылы жарашдырылмагъан проектулеге ахча бёлуммезлигине туююнюрге керекди. Бизни борчубуз инвалидлени жамаут организацияларына проектлени сайларгъа, аланы жарашдырчгъа себеплик этиудю, дегенди ол.

Социальный жумушла тамамлагъан коммерциялы болмагъан организациялагъа болушуну бир ненча амалы барды. Асламысында ала грантла эмда субсидияладыла. Ала федерал арадан эмда регионланы кеслеринден да берилди. «Ма аланы алыр ючюн,

конкурслагъа къатышырчгъа керекди. Анга уа заявканы тюз жарашдырмасанг, къуру къалдынг. Ма аланы хазырлай туруп, жамаут организацияны келечилери ресурс арадан болушлукъ излерге болулукъду. Анда алагъа документлени тийишлисича жарашдырчгъа, башха сорууларына да тынгылы жууапла берирге болулукъду. Ол жумушла хакъсыз этилдиле», деп чертгенди Гуппойлу.

Ол инвалидлерини социальный жаны бла ишлеген бек иги организациялары бла да шагърей этгенди. Аланы сынауларыны юслеринден жыйымдыкъ китапда жазылгъанын да билдиргенди. Ары кирген элли төрт проектен тогузуу Къабарты-Малкъарны жамаут организацияларыныкъдыла. Сокурланы Битеуроссей обществону регион бёлумюню «Компьютер – кёзлери иги кёрмегенлени болушлукъчусу», «Жангы онгла» эмда «Жалынчакъсыз жашауагъа»; «Возрожденияны» «Инвалидлени со-

циальный реабилитация этиу»; «Надежданы» «Иппотерапия»; «Вершинаны» «Тенг онглары дунясы»; «Добрые сердца» жамаут организацианы «Жар атламы да бирге» эмда «Алгъа барган муратына жетер»; Май районда инвалидлени биригиуюню «Сакъланы эмда аланы ююрлерин реабилитация этиу» деген проектле белгиленгенди.

Семинарда проектлери ма ол китапха кирген жамаут организацияланы келечилери ишлерини сынауларындан хапар айтхандыла. Ахырында КЪМР-ни Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда миллетли ишлери жаны бла управлениасыны специалисти Алла Шевченко арт төрт жылны ичинде 14 жамаут организациягъа грантла эмда субсидияла халда 6 миллион сом берилгени билдиргенди.

«Бусагъатда бизни баш борчубуз – бизни проектеригиз керти окъуна магъаналы болурча эмда тынгылы жарашдырырча этиудю. Аланы сайлай туруп, инвалидлени бир къауумларына, аланы къууумларына артыкызге улуу эс бургуз, кесигизге шарт борчла салыгъыз, дегенди ол.

Семинарда къатышханланы хар бирине бек иги социальный проектлени жыйымдыгы бла дискле эмда тийишли документле берилгенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. СУРАТЛАДА: (башында) Гуппойланы Тимур бла Алла Шевченко; (тубюнде) семинарда келгенлени къаууму. **Суратланы автор алгъанды.**

БУСАГЪАТДАГЪЫ ОНГЛА

Къырал жумушланы, юйден чыкъмай, тындырыу

Бююнлюкде информация технологияла бизни жашауубузгъа теренден терен синге барадыла. Интернетни юсю бла, тюрлю-тюрлю товарла сатып алырча, керекли информацияны излеп табаргъа, бир бири бла байламлыкъмла жюрютюрге онг болгъандан сора да, къырал жумушланы да тындырырча болулукъду. Аланы электрон амал бла тамамлау ала ючюн къоратырыкъ заманыны иги кесекге азайтады. Адам къайда болса да, Интернетни болушлугу бла къаллай жумушун да кесине тап заманда тындыраллыкъды. Аны бла бирге уа коррупция ишле да кем болулукъдула.

РФ-ни Къабарты-Малкъарда Социальный страхование фонду да «Къырал

эмда муниципал жумушла бла жалчытыуу тап къурауну юсюнден» 2010 жылда 27-чи июльда чыгарылгъан 210-ФЗ номерли Федерал законнга тийишлиликде жумушларын электрон амал бла толтуруугъа кечгенди. Фондну пресслужбасы билдиргенге кёре, аны ючюн къырал эмда муниципал жумушланы мабу порталында регистрация этдирирге керекди: <http://www.gosuslugi.ru/pgu/stateStructure/10000001764.html>.

Электрон амал бла борчлу халда страховой взносланы, тиширчу сабийден ауур болган кезиуде эмда аны тапхандан сора кезиуде аны ючюн теленген борчлу халда социальный страхованиягъа, производства ачыгъан эмда профессионал ауруу тапхан адам ючюн

теленген борчлу халда социальный страхованиягъа взносланы телерге болулукъду (4 ФСС форма бла). Аны ючюн Интернетде бу адресге кирирге тийишлиди: <http://f4.fss.ru/>.

Льготалары болган граждандла уа санаторий-курорт солуу-багъуу учрежденигъа кеслерини кезиулерин сакълангъанланы тизмесине сюйген заманларында къарап, ол къалай тюрленгенин кёрюрге болулукъдула. Бу жумушну да ала Фонду регион бёлумюню <http://ro7.fss.ru/> сайтында «Электронная очередь льготников на санаторно-курортное лечение»

деген кесегинде табарыкъдыла.

Бизни корр.

СУРАТДА: пенсиячы, юйюнден чыкъмай, Интернетге кирип, электрон амал бла къырал жумушун тамамлааллыкъды.

Суратлау искусстволаны музейине - 55 жыл

Суратлау искусстволаны А.Л.Ткаченко атлы музейи деген белгили культура учреждение ал кезиуде Миллет музейни художестволу бөлүмү эди. Кеси энчи 1959 жылда ноябрь айда ишлеп башлаганды, алай ачылган күнүне уа 1960 жылны 16-чы августу саналады. Алай бла анга 55 жыл болады. Ол заманны ичинде мында көп тюрлениу болганды, таматала алышынгандыла. Аны бла байламлы биз махкемени бусагьатдагы директору Рита Таова бла ушак этгенбиз.

«Баш борч - озгьан ёмюрлени бла бюгюнлюкню байлашдырыу»

- Сен былай жашай республикада культура магьанасы бла экинчи музейге башчылык этип башлагьанынг, айхай да, уллу жангылык болгьан эди. Кьалай бла келгенсе бу ишге?

- КьМР-ни Культура министерствосу конкурс бардыргьан эди. Ары кьатышам да, Суратлау искусстволаны музейини айнырын, ишин андан ары кьалай тюрлю кьргеними айтып, программалар бла шагьырей этеме. Бусагьатда битеу дунияда да музейле ишлерин алгьындан эсе башха тюрлю кьурайдыла. Ол шахарда культура ара болады. Анда, художникледен сора да, музыкантла, актёрла, жырчыла, кьараучула тьобешип, тюрлю - тюрлю жыйылула, ингирле бардырадыла.

планы презентациялары боладыла, кинола кьргюзтебиз. Аланы барын да Суратлау искусстволаны музейине сейирни кьозгьар ючюн, кьараучуну бери чакьырып ючюн этебиз.

- Аллаи ингирледен сора кьараучуну оюмун а сорамысыз?

- Кьараучула кеслери ачыкьдан билдирген этедиле оюмларын. Сёз ючюн, көп болмай Даун ауруулары болгьан сабийлени суратларын андан эки көрмюч кьурайлан эди. Аны баш мураты ол жашчыкьлагьа бла кьызыкьлагьа эс бурдурууда эди. Башкала, алагьа кьюлмей, аталары - аналары ол балала да алачандыла, алай бир кесек башхаракь болгьанларын аныгалыларын излегенбиз. Бери келгенле ол көрмючден кьаллай

Рита Таова.

- Художникле заявка этерге эркиндиле. Хар жылы ахьрында келир заманга план жарашдырылады. Анга юбилейлери болгьанла, байрамлагьа аталгьан экспозицияла, заявка этгенле, кьоншу республикаладан авторла да киределе. Ишибизде тюрлениуле да боладыла. Сёз ючюн, алгьадан планга кирген художник, бир чьырмау чьыгып хазыр болалмаса, башханы ишлерин кьргюзтебиз.

- Музей ишлеген 55 жылы ичинде мында көп белгили адам анга кеси юлюшюн кьошханды. Аланы да сагьыныр эдик атларын.

- Бек сыйоп. Башында белгилегенме, мында ал кезиуде, бюгюн да уллу профессионаллар урунадыла. Биринчи директору Василиса Косьяненко эди. Андан сора Шей Мусаев болгьанды. Белгили малкьарлы драматург, жазьуучу Боташланы Исса уа онсөгиз жыл таматалык этгенди. Аны ызындан Галина Крупнина бла Шауаланы Раиса келгендиле. Барындан да көб а ол кьуллукьда Жантуудулары Елизавета ишлегенди - 20 жыл. Бюгюн да ол мында кесини сынауун аямайды.

Дагьыда искусствовед Нина Леонтьеваны айтмай болмаймы, 43 жылдан бери аны жашауу музей бла байламды. Мокьаланы Владимирге уа «бриллиант» дейме. Алтын кьоллу художник, музыкант, бизни фондубузну сакьлагьан олду.

Москвадан, Ленинграддан келген искусствовеле ишлегендиле мында. Нелли Сундукова ол төлүденди, бюгюн да, керек болса, бир жумушдан арта турлук тьойолдо.

- Суратлау искусстволаны музейни мекамлы былай культура учрежденигьа келишмейди деген оюмну эрттеден эштебиз. Аны бла байламлы тюрлениу а боллукьмуду?

- Кертиди, бизни мекам музейге артыкь келишмейди. Муну башында төрт этажлы юй барды, асыраучу жерни да кенгиртирге керекди, алай онгубуз а жокьду. Бу мекамны бере туруп да, бир ауукь заманга деп айтылгьан эди. Алай 55 жыл ётдо андан бери. Шогендукь атлы орамда алгьа Театрланы двореци деп ишлене тургьан мекамда жер берирле деген муратыбыз барды. Аны юсюндөн айтылгьанды, ол муратыбыз толурму, кьальымы - аны заман кьргюзтор.

- Жуукь заманга уа кьараучуну кьаллай көрмючлеге чакьырыгьа дейсиз?

- Энди бек уллу байрамларыбыз Республиканы бла Нальчикки юнлеридале. Алагьа атак, арт жыллада «Нальчик: история любви» деген ат бла көрмюч кьураучубуз, анда ара шахарыбызны эски суратлары бла шагьырей этебиз. Сора «Свой стиль» деген студия да эрттеден шүёхубузду. Ары кирген фотодохудожниклени тюрсюню ишлери кимни да кёлюн көтюрлюкюле, зауукьлукь бере.

Жылы ахьрында уа музейни юбилейне аталгьан экспозиция боллукьду. Анда белгили орус, тыш кьыраллы авторланы фондубузда сакьлангьан ишлерин кьргюзторюкьюз. Алагьа кьараучулары чакьырабыз.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Шимал Кавказ
кюн сайын

Ставрополье 8 миллион 125 минг тонна мирзеу орулгьанды

Ставрополь край былтырдан эсе 150 минг тонна көп мирзеу алгьанды. Аны юсюндөн Сочиде баргьан кенешде регионну таматасы Владимир Владимиров айтханды. Аны бла бирге орта тергеуден кьылкьылы мирзеуну битимлиги гектардан 39,2 центнер болгьанды.

Бусагьатда мюлкледен нартьюхно, балтуз чюгюндорню, чеплеуну жыйуугьа хазырланадыла. Биринчи битими тьойгенден сора мирзеуну битеулю ёлчечи тогьуз миллион тоннага жетерикди.

Форумда минг бла жарым проект кьоруулангьанды

Пятигорске алтынчы Шимал Кавказ жаш Пётло «Машук-2015» форум бошалды. Эки смени ишини кезиуде округну битеу регионларындан жашла бла кьызла 1,5 минг проект кьргюзгендиле. Аланы темалары тюрлю-тюрлю проблемаланы сыйындыргьандыла, ол санда «Предпринимательство», «Инновации и научно-техническое творчество».

Айтурьга, проектлени кьоруулау ачыкь халда ётгенди: сынау баргьан майданда видеокамерала ишлегендиле. Эсепле чьыгарылгьандан сора хорлагьанла - ала уа 125 адам боллукьдула - саулай саны 85,5 миллион сомгьа грантла алыкьдыла.

Быйыл Чеченде 1900 «Лада Приора» машина чьыгарылгьанды

Аргунда орнатылгьан «Чеченавто» завод белгили «Лада Приора» маркану чьыгаруун бир юнне 25 машинагьа жетдиргенди. Саулай а быйылны жети айына конвейерден 1900 автомобиль тьошгенди. Генеральный директор Саид-Хусей Таймасханову сёзлерине кьере, керекли затла табылып турсала, предприятие мындан ары да производствуну ёсдюрлюкюду.

Заводада бюгюнлюкде 250 адам ишлейди. Ала бары да Тольяттиде профессионал окууну ётгендиле. Көп бармай Аргунда дагыда бир модельни жыйып башларыкьдыла - «Лада Гранта».

Кьыралда жаланда тишируула жууунуучу биринчи жер

Слоуу база жууунуучу жери бла Чернореченский кёлню жагасында орналыпды. Юзезини Дагьыстандан келтиргендиле. Жабылгьан зонагьа киррге жангьз да тишируулага бла онеки жылгьа дери жашчыкьлагьа эркинлик барды. Мында бирден мингден артыкь адам турургьа боллукьду.

Бу пляж [мындан бир километр узакьлыкьда эргегырууларыкь да барды] беш минг квадратный метрде жайылгьанды. Аны төгерге юч метр бийиклиги болгьан буруу бла бегитилди. Бираздан мында сууда адамланы кьухтара билген кьызладан кьарауул пункт кьураллыкьды. Бу эки объект да ишлене турган спорт-саулукуу сакьлагьан «Грозненское море» комплекси кьауууна биринчи болуп киргендиле.

Ингушетияда аквапарк соерикдиле

Назарьнда бийик технологияланы хайырланьп, хай-тек стильде аквапарк салып башлагьандыла. Республиканы Башчысы пресс-службасы билдиргенге кьере, регионда аллай биринчи мекам уллу «учан табакьгьа» ушарыкьды.

Энчи инвестор ачха салган проектни багьасы - 800 миллион сомду. Кёз ачыу комплекси саулай жери эки минг квадратный метрни тутады. Бир жылны ичинде мында 600 минг адамгьа солургьа онг боллукьду.

Комплексе парк зона эм сабий майданла, 200 машинагьа туруучу жер, тренажёр залла, кафе эм ресторана, кинозал ишлерикдиле. Аквапаркны 2016 жылны аягына берликдиле.

Черкесскини прокуратурасы энчи сабий садны жабылырын излейди

Кьарачай-Черкеси ара шахары прокуратурасы энчи сабий саддан биринде бузукьлукьла ачыкьлагьанды. Ведомствуну пресс-службасы билдиргенге кьере, тинтиу жер-жерли тишируу полициягьа сёлешкенден сора башлангьанды. Ол «Асиота» садикде аны баласына кююуле салгьандыла дегенди. Аны болницьага жатдыргьандыла. Учрежденианы иесин административ жууплыкькьга тартууну эм аны ишин бирозгьа тьыйууну юсюндөн материалла судге ийилгендиле.

Баям, программаларда ол жанына эс бурулгьан болур эди. Алай бла келгенме бери.

Алып айтханда, музейлени не заманда да сыйгенме. Алада озгьан ёмюрледен кьалгьан багьалы экспонатла, белгили художниклени, скульпторланы чьыгармалары сакьлангьандан сора да, халкьланы озгьан ёмюрледе турмушлары бла шагьырейленирге амал барды. Кьайсы шахарда болсам да, музейге бармай кьалмаймы. Анга кьере ол жерни адамыны тарыхын, айнуу жолун, культуурасын билесе.

- Министерствону сайтында программаларда бу культура учрежденианы айнуу жолун кьалай тюрлю кьргюзтгенини юсюндөн а толуракь айталыкьмыса?

- Музейни баш борчу, мени оюмуна кьере, озгьан ёмюрлени бла бюгюнлюкню байлагьандады. Алай кьараучулары иги кесеге 90-чы жылда жамуат жашаудан кент болуп, бусагьатда уа Интернетде «жашайдыла». Аланы андан чьыгарыгьа излейбиз. Кьалай бла? Ол адамланы идеяларын жашауда бардырыгьа боллукьду. Бизни бир - бир проектлени бери келгенле жаратмагьанларын жашьрмайдыла. Алагьа да ыразыбыз. Кьараучуну оюмуна сансыз кьалыгьа жарамайды.

Алай эрт жыллада хар не да бек тюрленгенди. Музейле да анга кьере кьурайдыла ишлерин. Энди көрмючле, алгьынча, бир ай турмайдыла, аланы терк - терк алышабыз, жаш художниклени чьыгармалары бла танышдырабыз, жаш адамланы, жырчылары, музыкантлары чакьырабыз, мында поэзия, классика музыканы ингирлери, жангы кита-

бир ыразылыкь тапхандыла, ыразылыкьларын да айтхандыла.

Дагьыда жаш художниклеге эс бурпу турлукьбуз. Саша Бреннерни энчи көрмючюн кьурагьанбыз. Ол кьызы бир башха республикада танып, биринчи кере чьыгармаларын анда кьргюзтмей, мында, кесини республикасында кьараучугьа шагьырей этгенибизни тюзге санаймы.

Аппайланы Жаннаны көрмючю да бизде болгьанды. Ол фахмулу кьызды, мындан ары да кьолумдан келгенича анга болушургьа кьореширимке. Акькьызыланы Имара бла Керим жаш художникле бла ишлегенлей турадыла, мастер-классла берип. Артадан аны чьыгармаларына кьарар онг да болады.

Сабийлени бери чакьырып, аланы экспозиция бла танышдыргьандан сора да, лекцияла окуп, суратлау искусствону тарыхы, белгили художниклени ишлери бла шагьырей этебиз. Ол жашла, кьызла, бир суратны сайлап, аны аллында бир талай заман сюелип, аны бла байламлы сорула берселе, бош ишлемегенибизге тьошонебиз. Быллай проектле жаш адамлагьа, бизге да хайырлыдыла деп ышанама.

Газетни хайырындан музейни коллективине жюрек ыразылыкьтымы билдиреме. Ала бары да эрттеден бери ишлеген профессионалдыла, мен бек жашларыма. Бери келгенимден бери хар башлагьан ишимде болушлукь этип турадыла.

- Биз сизни көрмючлеригизге дайыма да келип тургьаныбыз себепли ала художниклени юбилейлери, байрамла бла байламлы боладыла. Андан сора уа, планын кьурай, не затлагьа эс бурасыз?

БИЗНИ ЭСГЕРТМЕЛЕРИБИЗ

Закий поэтни эки тюрлю сыфаты

Къ абарты-Малкъарда кеп белгилери орус, совет жазуучу болуп, ала кеслерини огурулу ызларын кыйгандыла. Ара шахарыбызны бир талай орамы ол акъылманлары атларын жюрютеди. Аладан бек уллуларына - Александр Пушкинге бла Михаил Лермонтовха - эсгертмеле да салынгандыла.

Эки поэт да Кавказ бла къаты байламлы болганылары себепли поэзиялары, кеслери да бизге жууукъдула. Аны себепли Пушкин атлы орамда аны, Атажуккин бахчага кирген жерде уа Михаил Лермонтовха эсгертмеле салынганына жамаут керекли ишгеча къараганды. Бюгон биз халарыбызны Александр Сергеевични монумент сыфатларыны юсонден айтырыккъыбыз.

ганды, андан бери алайда Александр Сергеевични тууган кюнünde аны поэзиясын сойгенле жыйылып, закийни назмуларын окъуйдула.

Пушкинни экинчи монумент сыфатын а Екатеринбургская станицада кёрюрге боллукъду. Аны автору Атабийланы Халиматдан иш къалай тюрлю барганыны юсонден соргандымда, ол былай дегенди: «Алгъа сёз ол станицаны орта школуну аллында сюелген Пушкинни эсгертмесини жангыртханни юсонден барганды. Совет жыллада ишленген монумент поэте угъай, партия къуллукъчугъа бек ушаганды.

Мени аны жангыртгырга кёлюм бармазын билдире. Алай бла жангы скульптура салыргъа

«...Эсгертме бийик болмагъан подиумда сюеледи. Орус реализм школну жорукъларына кере ишленгени себепли формасы ангалашынулулу, сыфаты огурулулу. Ол алгъан, кенг болмагъан жерни къалын бутаклы терек салкъында тутады, кюнню къаты ургъан таякларындан жашырып.

Анга сайланган жерни таплыгынындан статуяны художестволу жаны бютюдна ачыкъланады. Поэтни ич дунясы бай, терен да болганын эсге алып, автор, кесини оюмуна кере, аны иги къылыкъларын сайлаганды. Скульптор жигитини тебиюун, къол къымылдауун да тюз жашауда кёрюзгенди. Бетине тийген жарыктыкъ бла ауана аны сыфатын бютюдна толу этедиле.

Николай Кузнецов-Муромский, архитектор Александр Тарарин. 2010 жыл. Нальчик шахар.

Атабийланы Халимат. 1997 жыл. Прохладный район, Екатеринбургская станица.

Ала республикада экидиле: Прохладна районну Екатеринбургская станицасында бла Нальчикде. Биринчисини автору малкъары художник, скульптор Атабийланы Халиматды, экинчини уа Николай Кузнецов-Муромский бла архитектор Александр Тараринди. Тенгледиргенде, ала бир бирге ахырысы бла да ушамайдыла. Халиматныкъы терен магъаналды, чынты поэти, философу сыфатыды, экинчи уа чамны сойген, женгил назмула жазгъан закийни суратыча кёрюнеди.

Искусствовед Аппайланы Жаухар «Монументальная скульптура Кабардино – Балкарии» деген китабында экиниси юсонден да толу айтады. Ол Кузнецов-Муромскийни ишине бийик багъа бичеди. Автор, поэти суратлай, керекли пластика тапханын, къолунда тутхан китабын тюз жашауда кёрюзталганын да белгилейди. Скульптор жаш алыкъа ахчы мурата бла жашагъан поэти сыфатын ишленгенди.

Болсада Жаухарны оюмуна кере, эсгертмени сюелген жери анга келишмейди. «Ол бийик тойюлдо, монумент жанргъа да артыкъ келишмейди, аны себепли кепкъатлы юйлени аллында тас болады. Эсгертмени тегерегинден терекле орнатып, ала аны къуршоугъа алса, Пушкинни орамьнда кесини, гитче болса да, энчи дунясы къураалыкъ эди. Ол заманда статуяны художестволу жаны, авторну хунери да толурак ачыкъланарыкъ эдиле», - дейди искусствовед.

Скульптура 2010 жылда ачылы

боллукъу ачыкъланады. Кеп юрешип, бир ненча вариант да жарашдырып, иш да хазыр болгандан сора, эсгертме, мен мурат этгенча, багырдан къюлмай, къанжалдан эм башха техникада этилгенди. Аны себепли ишни кезиунде аны тюрлендиргенге тошгенди. Анга кеп кыйын салынганды, алай анга толу ыразы уа болмагъанма».

Блайда белгилерге да керекди, ахырында эсгертме школну аллында угъай, станицада сюелген бурунгу эмен терекни бютюдне салынганын. Нек? Бизге жетген халарла кере, Александр Сергеевич бу элни ичи бла озгъан этгенди. Эмен терек а аны «У лукоморья дуб зелёный...» деген ёлюмсюз назмусун эсибизге келтиредди. Энди Халиматны Пушкини станицаны бек сыйлы, къонакъла келиучо жерине бурулганды.

Кертиди, монумент багырдан къюлса, ол башха тюрлю кёрюнюрюк эди. Баям, заказ этгенле онлапына кёреми къысхан болур эдиле арда скульптор къызын. Монумент 1993 жылда ишленип башлап тёрт жылдан сора орналганды жерине. Ол жыллада станицада поэте эсгертме салыргъа юрешгенлери окъуна сейриди. Къалай - алай болса да, закий Пушкин бизни республикада кесини энчи жерин тапханды.

Биягы Аппайланы Жаухарны китабына эс бурсакъ, ол Атабийланы къызыларыны ишине кемчиликлене тапмайды. Мен башында сагынган болумулар да келтирмейди. Мындан ары аны оюму бла танышдырабыз.

Пушкинни сураты сагъышылды, тозю, мудахды, аны кеп тюрлю ангаларгъа боллукъду. Атабийланы Халимат жигитини кыйын кезиуну кёрюзтеди. Художникни ишинде поэти ауур, ажымлы къадагы ачыкъланады. Аны жашауу бла ёлюмню, кыйын жолларыны, кеп кере чогыж болургъа тошгенини юсонден сагъышлары бетине, сыфатына тап келишедиле. Башхача айтханда, эсгертмеде жазуучуну жашауда сыфатын керебиш.

Автор аны узакъдан неча биринчи кёргенге битеу муратын ачыкъларгъа итинмейди. Къарачуну Пушкинни портретине ашыкъмай, сагъыш этип къараргъа чакъырады, ол заманда ачылыккъды аны хар жашырыны да. Аны тегерегине айланп чыкыгъанга уа кеп зат ачыкълар онг берликди поэт автор бла байламлы.

Станицаны жашаууна монумент жангы нотаны къошханды. Аны тегерегин бегитип, ол энчи жерни алады. Анга жууукъдан, узакъдан да къарар онг барды. Улуу поэти сыфаты станицаны жашауун байыкъдырады, жамауатын поэзияга талпындыра. Анда болгъан Триумфальная арка озгъан ёмюрледе Екатеринбургская станица Россей имперяны, къысха заманын ичинде болса да, губерния шахарына саналганына шагъат эте эсе, Пушкинни эсгертмеси уа аны уллу кесеги болганды».

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ.
АППАЙЛАНЫ ЖАУХАР.

Сейприлик тинтипеле

Компьютер эм сууукъ ауруу

Интернет, Суонси бла Милан университетлени тинтиучолерини оюмларына кере, адамны къоруулау кючлерин къарыузуландырады. Сиз кеп заманын экранны къатында олтуруп турсагъыз, сууукъ аурууну неча гриппни вирусун табаргъа боллукъсуз.

Нек болады ол алай? Ишни башы - бу адамла эшикке аз чыгъадыла. Негерлерни, танышлары бла хазна тюбемейдиле. Къысхасы, аланы санлары юреширге, микроблагъа бой бермезге унутуп къоядыла.

Сорулгъанланы 70 проценти компьютерни жаньнда бир кюнне 6 сагъат турабыз дегендиле, 30 процент а - 10 сагъат. Тишируула кёбюрек интернет тюкенледе, эркегыруула уа тюрлю-тюрлю оюнла ойнап ашырадыла заманын. Алай аны башхалыгы жокъду. Экранны аллында не къадар кеп олтура эсегиз, ол къадар кючлю къыйналады иммунитет.

Тешек жаралагъа жарагъан ультразвук

Ультразвукну хайырлануу тешек жараланы иги болуун терклендиреди. Аны юсонден британ алимле айтадыла.

Къалтыраулары терини тюбу бла ётдюрюп, ультразвук клеткалары «уятыргъа» болушады. Андан сора да, бу процессни жарада инфекцияны тыяргъа онг барды. Дагъыда бир игилиги - жангы амал къошакъ затла бла бирге бармайды.

Бу жорукъну тешек жаралары болгъан уллайгъан адамланы, бал туз диабетден къыйналгъанланы багъыуда бютюдна уллу магъанасы барды, дейдиле алимле. Белгилесича, ахыргы аурууну аякълада къуралган трофический язвала бек къыйын этедиле, заманында къайгысы кёрюлмесе, бузулгъан санлары кетериге тюшерикди.

Нитратла хайыр да келтиредиле

Арт кезиуде ачылыулагъа кере, нитратла жалаанда заран келтиредиле деген теория эски болганды. Кёгетледе бла жемешледе ала бизни чархыбызга ненча керек эселе да, аллай бир бардыла. Алимле айтханыча, бир-бир чакъда бу затла дарманлача жараргъа боллукъдула.

Британлы тинтиучоле тохташдыргъанларына кере, жюрек аурууладан къыйналгъанла дайым жашил чапыракъ жемешлени хайырланп турсала, аланы халлары игиленеди. Ол продукталада диабет бла демелешген, жюрекке жарагъан нитратла бардыла, дейдиле ала.

Айтылган вешествола дагъыда кванны жукъа этедиле. Бу амал а тромб къуралуу къоркуну азайтады, инсультладан бла инфарктладан сакълайды.

Жукъудан тоймай къалыу акъылдан ажащдырады

Тохтаусуз жукъудан тоймай къалыу психика бузуулагъа келтиредди, дейдиле австралиялы алимле. Ала онжетиден жыйырма тёрт жыл болгъан адамланы жукъу низамын тинтендиле. Беш сагъатдан аз жукълагъанла тынгылы солугъанладан эсе юч кере кеп къыйналгандыла башында сагъынылгъан ауруу бла.

Арт кезиуде жаш адамла аз жукълайдыла. Ала аслам заманын компьютерле, тюрлю-тюрлю гаджетле бла ётдюредиле. Бу шартла уа ауур проблемаланы чыгъарадыла. Къайгырыулукъ ёсюуден башланады, терен депрессия бла бошалады.

Тил къартлыккъдан кериде этер

Киши тилни, танымагъан сёзлени окъуу жангыз акъылгъа угъай, саулыккъгъа да хайырлыды. «Тинтиуле кёрюзгенге кере, тыш къыраллы тиллени билуу, башха затла бла юрешууден эсе, мыйыны иги жанына тюрлендиреди», - деп халарлайды биолог Ася Казанцева.

Скандинав алимле хинди эм арап тиллеге аскер кёчюрюучолени къауумуна къарап тургъандыла. Аланы нейрофизиолог студентле бла тенгледиргендиле. Экспериментни ахырында, юч ай кыйын юйретиуден сора, аланы барыны да мыйыларына томограмма этгендиле. Биринчилени мыйыларыны эсге, тилни айныууна жууалпы болгъан ёлюмю танг кёбейгенди. Студентледе аллай зат эсленмегенди.

Андан сора да, бир сейрили шарт. Бир ненча тилде сёлешгенледе акъылдан жартылыкъ беш жылгъа кеч келеди. Дайым окъургъа юрешигиз, мыйыны жашлыгынын сакълар ючюн, дейдиле алимле.

Табийгъатха жууукъ

Табийгъат сан кючню, акъылны бла ниетни сау этиууну иги себепиди. Артыкъда уллайгъан адамлагъа асламды хайыры. Алай санайдыла Миннесот университетни тинтиучолери.

Ала 65-85-жыллыкъ адамлагъа хар кюндеги турмушларына кез-къулакъ болуп тургъандыла. Гюллеге, баргъан суугъа, жашил эм кенгликге къарау аланы саулыкъларына иги татыгъанды.

Бу хычууну суратла къартайгъанланы юйден неча фартардан чыгъаргъа къызындырадыла. Ол а аланы кёллерин кётюредди, женгил санлы этеди, огурулу жумушлагъа алландырады. Тирилик а тюрлю-тюрлю аурууланы, сакъатлыккыны, жамауатдан айырылууну тыяды.

Федерал газетлени материалларына кере хазырланганды.

ЖУРТУБУЗ

Сары-Къая Башыны
жашырынлыклары

«Алан» организация кырап, Кенделен элнн къатында Сары-Къая Башына тебирейбиз. Анда, тау төппесинде, уллу ташны ичинде адамла жашаган жер барды деп эшитгенбиз да, аны көрүргөди муратыбыз.

Ыйых күн эрттен ала жолгъа чыгъабыз. Жыйын башчыбыз «Аланны» таматасы генерал-лейтенант Белпайланы Суфиянды. Биргебизге Жаболаны Жабрайыл да барды. Ол башында сагъыналган организацияны исполкомуну председателиди.

Кенделен аягъында бизге дагъыда алтаулан къошулду. Юч машинада Кенделен сууну сол жагъасы бла ёрге тебирейбиз. Эки километр чаклы баргандан сора онг жанына бурулабыз. Жол тик ёрге барады. Машиналарыбыз андан ары тебалмай, аладан тошюп, жаяулуккуну сайлайбыз. Кюн а аямай къыздырады. Чыгыр башдан къурт тошюрлюкдю.

Илкер таш.

«Космонавт».

Бийик кырдыкны жырып барабыз. Жол устакыз Хапаланы Назир аллыбызда, аны ызындан Суфиян Юзеирович. Анга 78 жыл болады. Алай кесинден жыйырма жылгъа гитчеледен да тириди жюришю. Ёрленгенде, тошгенде да бир адамдан артка къалмады, болушлук излемедди. Къолуна таяк алыргъа окъуна унамады. Тик энишге тошгенибизде, тобукланган жерлерибиз да болду. Ол энишге окъуна ийилмедди, аскерчиле бла майданда баргъанча, жюришюндан да селеймедди.

Акъ жарны къыйыры бла кюнчыгъыш жанына барабыз. Бирде ёрге, бирде уа энишге атады жолубуз. Алай эте, Сары-Къая сыртны башына чыгъабыз. Энди андан километр чаклы бир энишге тошере керекбиз. Биягъы къалын кырдык жырыплай барыубуз. Генерал аллыбызда.

Бийикден кырап эспедик Сары - Къая башында чалгыны чала турган адамны. Километр чаклы бир баргандан сора анга жуууклашдык. Бал чибин тауушча бир зат илинди къулагъыбызгъа. Кеси да, къалай эсе да, чалгыны башха тюрлю силдейди. Аны къатына жетерге аз къалгъандан, къолунда чалгы орунча газонко-косулка болгъанын көрдюк. Бал чибинни тауушун къатлагъан да ол кереме.

Жанына барып саламлашдык. Ол аа кенделени жаш Жантууланы Хусей. Газонкоосулкагъа төгерек бичак орнатып, аны бла чала кеси уа. Эки метрден аз тюрлю дурусуну эни да. Анга да кырап, сейирге да къалып, къууанч

тыпырлы да болабыз: таулуны мындан арысында бичен ишлеуо бираз женгил болур деп акъыл этебиз.

Машиналадан тошюп, юч сагъатдан барыр жерибизге жетдик. Тау башында, эки гектаргъа жууукъ тюз жер. Алайда төгерек ташла да бар. Ортада бек уллусу. Колхоз гебен тенгли бир болур. Онусу аны төгерегине гюрен тохтап. Ала андан гитчеракъдыла. Бир-бирлерини жанларында адам къолу бла ишлеген кезлери да бар. Энишге ийилип, ала бла ёрге къарасанг, ала кёкде бир жулдузгъа бурулган сунаса. Ким биледи алай эсе да. Ол ташланы алайгъа къалай бла, къайдан келтиргенлери да дагъыда бир сейири. Аланы болушлуклары бла таулула жулдузгъа къарай турган болура, деп келди эсиме.

Берлакъда уа эски хунаны бир тизгин ташы сакъланыпды. Уллу ташла, тюз жанлары жерге бегитилип, баш жанлары уа жерден ёрге эки метр чаклы кырап. Ала да бек деменгили затла. Тогуз – он киши окъуна жерлеринден тепдиралмаз. Алагъа да сейир эте бираздан Сары - Къаягъа чыгъабыз. Тюз жаны сыртды. Бек тикди. Гелеу ханс ёседди. Кызыу юнледе ол да койгенди. Асыры тикден мал, жаныуар ыз окъуна жокъду былайда.

Къаяны кюнбатыш жанында къазылып турган жерле көрдюк. Ала, Назир айтханнга кёре, алавланы эски къабырларыдыла. «Бытыр жетип кетгенимде, тийилмей тура эдиле. Бюгюн а кёремсе, кимле эселе да келип, къазып кетгенлерин», - деди, ахтына, Хапа уллу.

Иги кесек къабыр орун къазылып, чачылып тура эди. Биз анга бек жарсыдык. Жарамайды ол дунягъа жетгенини обаларын къозгъаргъа. Олиги бла не хазна бошалсын. Бютюнда андан абери алсанг, аны зараны жетмей къалмаз.

Мен ангылагъандан, бурун былайда жашагъанланы байлыклары накъуналмас, алтын тюрлю эди. Дуня сейирлигин излегендиле ала. Билим алгъандыла, жашауну ангыларгъа итингендиле. Кече жулдузлагъа къарай, атагъандыла алагъа атла. Сёз ючюн, темир къазык, жетегейле, боносала, къой жол, мырытла, чёмючле, чапан жулдуз, илкер эи башхала. Нарт таурухлада Сары-Къаяда нарт эл болгъанды, ташлагъа уа илкер тагла дегендиле. Илкер а жулдузланы къауумуду.

Алай бла къая эрине жетгенде, адамны кёзюне иги урунмаган жерде, теренлиги юч метр чаклы болган чунгур көрдюк. Къая таш тозонлей энишге къол бла тешилди. Эни эки метр, узунлугу юч метр болур. Тюрлюнде уа төгерек тешик. Анда теренде уа - отоула. Чыракъ, жип керек эди да, аллайларыбыз болмай, ары эналмадык. Юйренген адам болмаса, ары тошген къоркууулду.

Андан бираз арлакъда дагъыда бир

Ахматланы Заурбек бла Хапаланы Назир дорбунну аллында.

къазылган тешик талдык. Ол биринчиден уллуракъ эди. Белине дери топуракъ бла жабылып.

Андан сора къая эрини бла бираз бардык. Сары - Къаяны кюнбатыш жанында къол бла ишленген эки дорбунну көрдюк. Төгерек маталлы ишленип. Бирини терен жанында хужаны барды. Таулу юйледе да болгъандыла аллайла. Ол а неди дегенде, къабыргъада артык терен болмаган тешик къалады. Адамла алада эт, жау, бишлакъ тутхандыла. Таш ичинде ала терк бузулмайдыла.

Дорбулда бийик тюрлю эдиле. Бирер эшиклери бар эди да, алашачыкъла, ийилип алай ётерча. Аланы бийикликлерине къарасанг, баам, мында адамчыкъла жашагъандыла, деп акъылынга келеди.

Дорбунну ичине кирген эшикни бир жанында тырналып ишленген эки сурат көрдюк. Бири төгерек тогъай кибик, аны ичинде уа - жор. Анга кюнню белгиси дейдиле. Тарыхчыла айтханнга кёре, ол бек эрттеги белгиге саналады. Эшикни ёрге жанында уа «космонавты» баш сураты. Бёркню чукуюнда антеннасы да бар. Ол да эртте ишленген суратды.

Бу тийреде бизге дери да адамла бола тургандыла. Отузунчу жылладан башлап кеп кенделенчи къаяда атын жазгъанды. Болсада Назирге дери аланы тарых, илму магъаналары болур деп кишини акъылына келмегенди.

Аны хайырындан биз да көрдюк озган заманланы белгилерин. Сары-Къая башында олтуруп, жол азыгъыбызны да ашадык. Төреде болгъаныча, дорбун аллында гыржын, бишлакъ, айран да кюйдукъ.

Къысха жол сайлап, Сары - Къая башындан тик энишге тошдюк. Белине дери жетгенде, атам харипни: «Узакъды деп иги жолдан къалма, къысхады деп аман жолну барма», - деген сёзлери эсиме келди, артка къайтып, төгерек айланыр акъыл да этдим. Алай жетмиш сегиз жыллык генерал аллыбызда таукел баргъанына кырап, аны ызындан къалмай атларгъа кюрешдим. Сынаулу аскерчи таугъа ёрленгенде, андан энишге тошгенде да бизге юлто болганлай турду. Мындан арысында да кеп жыл аллыбызда барсын.

Сары-Къаяны башына «Алан» организация кыраган экспедицияда, Белпайланы Суфияндан сора, Жаболаны Жабрайыл, Хапаланы Назир, Ахматланы Заурбек, Керим Хацукок, Атырзаланы Владимир бла аны жашы Алим, Бекиланы Омар, Малкъарланы Мурат эмда мен болгъанбыз. Ол күн тау башына чыгып къыйналган эсек да, ариу табийгъатыбызны жашырынлыкларын көрүп, уллу зауукълук алып къайтык.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Газет - окъуучу - газет

Миллет хапарчы

Къыралыбызда бола турган ишлени, дуняда тюрлю-тюрлю хапарланы тынгылы ангылатхан «Заман» газетибизди. Аны окъуй, анда айтылганнга эс бура, харкюнлюк жумушубузну эте, эски ызыбыздан бир жанына кете, жашауну жангъа кырагъа кюрешибиз.

Сабийлик жылларыбыздан мени төлюм иги биледи ана тилде окъургъа, жазаргъа, тауча радиогъа тынгыларгъа къалай бир термилгенибизни. Бюгюнде уа ансамблибиз, театрыбыз эм бек сойген «Заман» газетибиз, «Минги - Тау» эм «Нюр» журналларыбыз бардыла.

Хапар газетибизни юсонден барган къадарда, аны башха жылладан эсе, ким да сюрча, бир талай энчилигин айтыргъа излейме. Ол да неди десеги, заманнга кёре ишлейди «Заман» - ачыкълыккыны, тенгликни, шубхлуккуну да унутмай. Миллетибизни жашауну, маданиятыбызны, тарыхыбызны юслеринден жазылган материалланы бек сыйноп окъуйма.

Халкъны жашатхан да, аны адамларын бирге жыйып, бир этип турган да ана тили болгъанын унутмазгъа керекбиз. Аны себепли мени бла бир элде жашаган таулула, кеп жыл бирге ишлеген тенлерим, «Заманнга» хурмет эте, анга жазыладыла.

Къыралны, миллетни жашауунда газетде жазылган затны магъанасы бек уллуду. Анда айтылган сёз бизни жашауубузну магъаналы этеди, сагъышландырады, кёсюз болуп турган кезиубюзде келлендиреди, бирде маух да эте, терен сагъышха да батдырады, жашаргъа да юйретеди.

Ансыз биз дуняда бола турган затланы къайдан биллик эдик? Озган ёмюрледе не тюрлю адамла жашагъанларындан не да аланы адет-төрелеринден, маданиятларындан, саул айлып айтханда, ниет хазналарындан да хапарлы боллукъ тойюл эдик. Газетде басмаланган чыгармала – тарых магъананы тутхан чыгармаладыла. Башха ёмюрледе жашаган белгили акъылманланы къадарларын, чыгармачылык ишлерин газетибизни бетлеринден билебиз. Алай бла биз озган ёмюрлени жашау турмушлары бла шагъырейленебиз. Телюден төлюге кёлорчады басма сёз.

«Заман» газетибизни юсонден сёзюмю анга аталган назму бла бошаргъа суюме:

*Жашаудан хапар айтхан
Бетлеринги окъуйма.
Тизгинлери кюч берип,
Мен ырахат солуйма.*

*Сёз табалмай жазаргъа,
Бек сагъышлы болама.
Хапарынги окуп,
Сабийча, къууанам.*

*Малкъарны сен сунама,
Жашауун жарык эттен.
Ана тилин сыйдорюп,
Аны бийикде элттен.*

*Газетим – кёз жарыгым,
Халкъыбызны жырчысы.
Сени бирге эмте,
Барлыкъма кёз къысхынчы.*

*Бетлеринге хапарла,
Ёмюрлеге шагъатла.
Кеспери да бек сыйр,
Чабып барган акъ атла.*

*Ахшы хапарла жаза,
Даражангы бийик эт!
Шуадан суууча таза
Болсун сенде хар бир бет.*

*Сёзлеринги окъусам,
Санга ыразы болама.
Манга жетмей къалсанг а,
Почтагъа терк чабама.*

*Токсан жылдан да атлап,
Таукел алгъа бараса.
Озуп кеткен жылланы
Эсимизге саласа.*

*Ахыр кюнюме дери
Боллукъма мен окъуучунг.
Ишимден ашыгъама,
Мен сени окур ючюн!*

**АХМЕТЛАНЫ Хажы-Къасым,
Кенделен эл.**

Редакцияга письмо

Баггалы редакция! Кесибизни өз тилибизде чыккыган газетибизни бек сыйноп окуйума. Анда терең магъаналы, сейир этдирирча, адамны эсинде көпге кыалырча материалла чыгъа-чыгъа турадыла. Артыкыда мен Теммоланы Мухадинни, Кюлбайланы Алийни, Османланы Хыйсаны жазганларын сыйноп окуйума, алагъа ыспас этеме.

Кесим а бюгюннге дери газетге бир да жазмагъанма. Бу жол а кюломла кыалам алдыргъан быллай шарт болгъанды: атам - Темиржанланы Батталны - экиге айланган эгечи - Темиржанланы Чабаны кызы Назифа алгъаракълада дуниясын алышханды, жаннетли болсун. Андан бир ауукъ сурат кыалгъанды. Жарысуугъа, ала кимле болгъанларын тохташдыралмайма. Соруп, сурат да кёрдюм, аланы таныгъан чыкмады.

Назифа кыйынлык кёрюр ючюн кыаламгъанды. Эксюзлюкню бек гитчелей сынагъанды. Улуу Ата журт урушну аллында кеси элли жашха - Гузеланы Зулкъарнийни

Кюбюрге табылгъан суратла

жашы Мухарбийге-эрге барып, бир юй кыаргъан эдиле. Алай ай да болгунчу, аны баш иеси урушха кетип, андан кыаймады. Кыайда жоюлгъаны окуна белгисизди. Ахыр писмосу 1941 жылда Украинадан келген эди. Халкыбыз бла бирге кечгончюлюкню азаплыгын Назифа да толусунлай сынагъанды. Орта Азияда жан кечиндирир ючюн, шахтада ишлеп тургъанды. Мени редакцияга бу суратланы ийгеним не себепденди десегиз, ким биледи, быланы таныгъанла чыгъыл кыалырча да болурла, деп бек ышанам.

гили композиторубуз Байчеккуланы Абидин кесини белгили жырын бу кызыны кёрюплю жазгъан болур?! Шахтаны кийимлери бла тышген суратда Назифа сыйелип турады. Ишчи нёгерлери ёмюрню ортанчы жылларында алыннганды. Эр киши жангыз кеси сыйелип тургъан суратны уа арт жанында ол 1928 жылда алыннганы жазылыпды. Дагъыда бардыла жазыула, алай бир зат айырырча тыйюлдоле. Жаланда бирин ангыларга боллукъду: «На долгую память от брата Цраеву Абдуллаху Локмановичу».

ТЕМИРЖАНЛАНЫ (ДАДУЛАНЫ) Хафисат. Хасания эл.

Футбол Жангыз да хорлам изленеди

Республиканы футболдан чемпионаты эселперин чыгъара, эс бурурча юч команда бардыла: «Кахун», «ЛогоВАЗ», «Автозапчасть». Ала алгъа бирча терклик бла бардыла. Кыалгъан оюнчюсю алларына тышсе уа, аланы гунч этедиле. Анга шагъатлыкыга быллай шартланы келтирейик: кючюлени бла кыарыузуракъланы араларында 52 матч болгъанды. Аладан 46-сы - алчыланы хорламы бла, кыалгъаны уа тенг эсеп бла бошалгъандыла.

Чемпион атны ким аллыгы жууукъ заманда ачыкъланырыкыды: башда сагъынылгъан юч команда ойнап бошагъанлай. Бек алгъа «ЛогоВАЗ» бла «Кахун» тобешгендиле. Матч башланырыны аллында биз аланы акисини да тренерлери бла ушакъ эттенбиз.

БЕЪЮЛАНЫ Махмут, «ЛогоВАЗ»-ны баш тренери.

- Биринчи кезиуде тобешиюгюз 4:4 эсеп бла бошалгъанды, кеси да эм сейирлиге саналгъанды. Эндиги оюндан а нени сакълайсыз?
- Хорламдан башха зат да угъай! Ол сейир болурму болмазмы, башха тыйюлдо. Кыйтсакъ керекди жангыз да.
- Кесигизни майданыгызда ойнагъаныгыз себеплик этерми?
- Хау, тышындан келген командалага Бабугентде ойнаган тынч кёрюмчючю. Бизде футболга кыарачула Нальчикни «Спартагыны» матчларына келгенден эсе кеп жыйыладыла, Сау Черек район мында болуучуду.
- Сора матч кыалай бошалыр дейсиз?
- «ЛогоВАЗ»-ны хорламы бла. Тенг эсеп, кыитдырыу - ахырысы бла да угъай.
- Кыаршы командадан не бла онлуракъсыз?
- Чабыйул этиуде республикада биз эм кючлюбюз.
- «Кахундан» не бла артха кыаласыз?

- Бир зат бла да угъай. Бир кесек терс да болурма, алай командабызны кыарыууз жерлери барды деп билмейме.
- Очоларыгызны тас этсегиз, чемпион болалмазсыз.
- Алай боллукъ тыйюлдо.
- Бу оюн сезонда эм магъаналыды?
- Бизге хар оюн да магъаналыды. Ким бла ойнагъаныбызга кыарамай, хар хорлам ючюн биз ючюшер очко алабыз.

Азамат БЕШКУРОВ, «Кахунну» баш тренери.

- Сизни биринчи оюнугъуз 4:4 эсеп бла бошалгъан эди. Бу жол да голланы урууда эриширге ушайсыз?
- Энди «Кахун» хорларга керекди. «ЛогоВАЗ» аны сыймей эсе да.
- Бабугентде «ЛогоВАЗ»-га кыарарга кеп адам келлиги баямды. Ол сизни жунчутмазмы?
- Биз хорламга итине эсеп, алай шартлага эс бурмазга керекди. Кыарачуланы кёлпюню уа эки командага да хычъуунду, деп алай сунам.
- Кыалай бошалыр дейсиз бу матч?
- Билгич тыйюлме. Кытарга кюреширикбиз, анда уа буюрулганы болур.
- Кыаршы командадан не бла кючлюсюз эмда андан не бла артха кыаласыз?
- Осал жанларыбызны юсюнден башхала айтсынла. «Кахунну» кючлюлюю уа хар жерде, флангда кыаруу бирча юешиннгениндеди.
- Очоларыгызны тас этсегиз, артда кыйыныракъ тыошер?
- Угъай, кыитдырсакъ да, биз башхаладан 2-3 очкога алга барабыз. Ол бизге алай уллу кыоранч боллукъ тыйюлдо.
- Бу оюну эм магъаналыгъа санаймысыз?
- Битеу сезонну юсюнден айталмайма, алай бюгюнлюкче хау, ол эм магъаналыды. Бизни арабызда оюнла, төреде болуучусуна, алты оючюлукъ матчладыла.

«ЛогоВАЗ» чемпионлукъ ючюн эриширик тыйюлдо

«ЛогоВАЗ» бла «Кахунну» араларында матч бек кыаты сакъланганладан эди. Талай команда анга кыарарга келир ючюн, келсперини оюнларын башха кюнге кечюрюрлерин окуна тилеген эдиле. Эки жанындан да кыарачула кеп жыйылыгъандыла. Ол угъай, «Автозапчастьны» сыйгенле да тенг эсеп бла бошалырымы деп келген эдиле. Жангыз да хорларга борчу болгъан бабугентчилеге психология жаны бла бек кыйын тыошгенди, ала «кююл» кыалгъанча эдиле. Биринчи голну «Кахун» ургъанды. Хар замандача, Шачев тап онгун ычкындырмагъанды. Тыймы ахырында «ЛогоВАЗ» пенальти уругъа эркилик берилгенди. Алай команданы баш бомбардири Мокъяланы Азамат топну кыабакъ эшиклеге кийиралмагъанды. Экинчи таймда кыонакъ команда дагъыда эки гол ургъанды эмда

3:0 эсеп бла хорлагъанды. Алай бла «ЛогоВАЗ» энди чемпионлукъ ючюн кюрешаллыкъ тыйюлдо. Алай «Кахун» да, энди хорлам кюлумдады деп, таукел болмасын. «Автозапчасть» андан жангыз да төрт очкога артха кыалады, кахунчулагъа уа алыкы Бахсанда да ойнарга керекди.

Виктор ШЕКЕМОВ.

19-чу турну эселпери:

- «Кабардей» - «Автозапчасть» - 1:3
- «Беди» - «Велес» - 6:1
- «Чегем-2» - «Псыгансу» - 1:5
- «Штауч-Аркада» - «Родник» - 4:0
- «Баксан» - «Кенже» - 2:0
- «ЛогоВАЗ» - «Кахун» - 0:3
- «Нарт» - «Союз» - 1:5
- Кечюрюлген матч «Баксан» - «Терек» - 4:2
- «Спартак-Нальчик-ж.т.» - «Терек» кечюрюлгенди

Ыйыктыгына гараскан

13-ию августдан 19-ию августха дери

КЪОЧХАР. Эки сыйген гыр-мыр болгъанлыкыга, хата жокъду. Алай сиз не аз затха да ачууларыгъа хазыр болуп тура эсегиз, кезиулю тобешиюгюз уллу дауурга айланып кыалырча боллукъду.

ТАНА. Жууукъ заманда, артыкыда ыйык кюн, сизни ариулугъуугъа кёзю кыарарыкыла, жашырын, ачык да кючюнюп турлукъла табылмай кыаллык тыйюлдоле.

ЭГИЗЛЕ. Тёгерегигизде адамла бла ушакъ этгенде, ич сёзюгюзню айтмазга кюрешигиз. Алай этсегиз, кимге, неге ыразы болмагъаныгызны сездирип къоярыкысыз.

АЙЫРЫЧАБАКЪ. Партёрларыгыз сизни ишеклик туудургъан ишлеге тартырча кюреше эселе, сакъ болуугуз, тыз амал табыгыз. Алай этмесегиз, ол иш оюлуп кыалса, жаланда сизни терсперкидиле.

АСЛАН. Эсигизде болмай турган ишле сизни кыайгы этдирикдиле. Нек дегенде сиз торле-ниулеге арталыда хазыр тыйюлсюз. Алай а болмай кыалмазлык ишден не хазна кытууларысыз.

КЫЫЗ. Жашауугузну эригиулю болмазча этерге таукел боллукъсуз. Бир магъаналы неда даражалы окуна ишни кёлгъа алып, фахмугъузну кёргозтюгюз. Хайт дегиз, жулдузла сизни жанлыдыла.

БАЗМАН. Жашауугузуда тапсыз кезиу тауусула туроды. Жууукъ адамларыгыз ючюн кыайгырыу сизни неден да бек жарытады. Магъаналы ишле, оюула сизни кесигизден кыалып турадыла.

АКЪЫРАП. Сиз не жумушха да терк узаласыз, эринмейсиз, алай аз затха да жүре-регизни кыйнарга ёчсюз, жангылыкъландан элгенсиз.

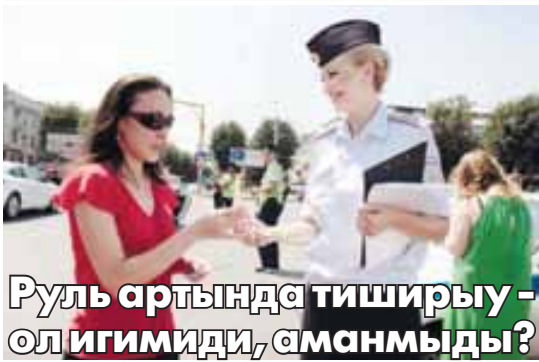
МАРАУЧУ. Бу ыйык сатыу-алуу этерге артык иги кезиу тыйюлдо. Кесигизни тыяр, мардага сыйынр амал болмай кыаллыкыды. Андан эсе биргегизге ахча жүрютмесегиз игиди.

ТЕКЕМЮЮЗ. Жашауу халланы хаталарындан оюуларыгызны терк-терк торлендирирге тыошерикди. Алай болмаса, сиз сизге кыажу сыйелгенли хорлайлыкъ тыйюлсюз.

СУУКЪУЛ. Жулдузла кёргозтенгенге кёре, сизни бек кыгъармачы башламчылыкларыгыз боллукъдула. Аланы жашауда бардырсагыз, бара-барган заманда ала сизге иги кесек файда келтирикдиле.

ЧАБАКЪЛА. Келсперни жангыз тургъанлагъа жулдузла былай кёргозтедиле: шабат кюн фотоаппараты алыгъыз да, шахардан тышына кетигиз. Бир эттегили кыаланы табып, ары барсагыз, анда сиз кюсеп турган адамга тыбериксиз.

Жол

Руль артында тишируу - олигимиди, аманмыды?

Тюнене Нальчикде 400-жыллык атлы майданда Къабарты-Малкъарда Кёп функциялы жаш тёлү ара эмда КъМР-ни Ич ишле министерствосуну УГИБДД-сыны күүлукчулары Жаш тёлүно халкыла аралы кюнөне жоралп профилактикалы акцияны бардыргандыла.

Управленияны ишчиси Алла Моторова айтханыча, руль артына олтурган тишируула жылдан жылга кёндөн-көп бола барадыла. Шартла кёргозтгенге кёре, кыйгылыны асламысы аланы хаталарындан болады. Сёз ючюн, быйлыны башындан бери ала 178 авария этгенди. Алада 178 адам өлгөндү, эки жүздөн аслам а жаралы болганды.

Ма аны себепли Жаш тёлүно кюнөн хайырланып, былайдан машиналарында озган тишируула тохтатып, ала жолда жорюноно жорукларыны кылай билгенлерин тинтирикбиз. Сорууларыбызга тюз жууап бергенге сауьга кыолу боллукдула, бералмагъанлагъа у жолда жорюноно жоруклары жазылган китапчыкыланы тутдурукбуз,-дегенди Алла.

Жаш тёлү көп функциялы арадан кызычыкыла соруулары эмда суратлары бла улуу плакатлары кётюрюп чыкыгандыла. Соруу-

ла уа артык кыйын да туююл эдиле: «Темир жол ызыны аллында тохтарга керекмиди?», «Жол бир жанлы болса, аны башында кылай белгиле салынадыла?», «Энчи белгиден сора тохтарга жараймыды?» эм башхала.

Руль артында болган кызыладан бири- Оксана Кажарова – машинаны жюрютгенли эки жыл болганын айтханды эмда соруулары барына да тынгылы жууап бергенди, сыйлы сауьга да алганды. Жарсыугъа, аны ызындан тохтатылган тишируу а көп соруулагъа тюз жууапла бералмагъанды. Анга, жорукларыны оккуп бил деп, китапчык берилгенди. Аны бла да кыалмай, УГИБДД-ны күүлукчулары юйретиу-ангылатуу ушакъ бардыргандыла.

Акцияны кыраганла, майданы кыатында жол жанында сюелип, сагъат бла жарымны ичинде көп тиширууну тохтатып, соруула бергенди, жарсыугъа, аланы иги кесеги, машинаны сюрюрге сюйгенликке, жорукларыны дурус билмегенлери ачыкланганды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СУРАТДА: УГИБДД-ны күүлукчусу Алла Моторова Оксана Кажаровага жорукларыны иги билгени ючюн сауьга береди.

Суратны автор алганды.

Операция

Бузукълукъланы тохтатыр мурат бла

Бюгонден башлап, Къабарты-Малкъарда «Дача» деген энчи операция жашауда бардырылады. Ол терек бахчачылары биригулеринде аманлыкъланы болдурмаз, излеуде болган адамлары ачыкълар мурат бла кыуралганды. Операция 25-чи августха дери тамамланылыкыды.

Аны кезиунде миграция жаны бла законлагъа бузукълукъла

этилп, дачалада букыганланы, юйлеринден кыачып айланган жаш адамлары ачыкълугъа энчи эс бурулукуду. Дачаланы иелери бла ангылатуу ушакъла бардырылыкыдыла. Андан сора да, терек бахчачылары молклерин урлап, ала сатылган ишекли жерле, темирни алган пунктла да тинтилликдиле.

Бизни корр.

Полиция

Зорлукъ этгенине ишеклик

РФ-ни МВД-сыны Нальчик шахарда бёлюноно күүлукчулары оператив-излеу ишлени кезиунде 37-жыллык шалушканы тутхандыла. Ол РФ-ни Уголовный кодексини 318 статьясыны 1-чи кесегине бузукълукъ

этгени ючюн Север Осетия Аляния республиканы ич ишле органлары бла излеуде болганы тохташдырылганды. Ол власть органлары келечисине зорлукъ этгенине ишеклик барды.

Бизни корр.

АКЦИЯ

Къарангыда да - къоркъуусузлукъда

Къабарты-Малкъар кырал университетни «Добрая воля» жаш тёлү клубуно келечилери Нальчикде Атажукин солуу

шёндоюно макъамлагъа тепсе-гендиле. Алай бла ала кече жолда жаяуно къоркъуусузлукъ кылай сакъларга боллугъун

ла. Жолда жорюноно къоркъуусузлукъ жаны бла инспекторлары уа светоотражателери бла кийимле адамны жашауун,

парка флеш-моб бардыргандыла. Аны кезиунде жаш адамлары юслеринде кийимлерине кыраганда адамны белгиле этген затланы тигип,

кёргозтгендиле.

Акция ингирде кыуралганына да кырамай, жаш адамлары башламчылыкъларына кыаргъа келгенле аслам болганды-

саулугъун да сакъларга болушханларын ангылатхандыла эмда волонтерла хазырлагъан наклейкалы юлешгендиле.

Бизни корр.

Наркотикле

Дерс болмагъангы

Нальчик шахарны полициячылары Лермонтов эм Шоенцуков орамла бирге кошулган жерде бир эр кишини тохтатхандыла. Ол а право низамны сакъланулары кёргенде, тынгысыз болуп тебирегенди. Эр киши наркотиклени сатыу бла кюрешгени ючюн алгын да жууапха тартылганы ачыкъланганды. Бу жол да аны биргесине кырдыгы бла бир чулгам табылганды. Экспертле тохташдырганларыча, ол марихуанады. Аурулугу 60,8 граммга жетеди.

Ол кюн дагыда Кенжеде Терновий орамда мекямладан бирин тинтгенде, аны бахчасында кендир ёсдюролгени ачыкъланганды. Бюгонлюкде мекямны 44-жыллык иесине уголовный иш ачыу жаны бла болуп тинтиледи. Алгын да былай аманлыкъ этгени ючюн аны башы сюдлюк болганын айтырчады.

«Баксанский» муниципалитетле аралы бёлюноно полициячылары уа «Прохладный-Азау» жолда ВАЗ-21099 машинада водителени шинтигини тубюнде кырдыгы бла чулгам тапхандыла. Аны ичинде да марихуана болганын тохташдыргандыла экспертле. Аны аурулугу 332,8 граммга жетеди.

Бизни корр.

ЮЙРЕТИУ

Солугъанлары бла бирге билим да алгандыла

Жай каникулла акылбалык болмагъанланы ишлери жаны бла инспекторлагъа артыкыда кыйын эм жууаплы кезиуде. Ол а сабийлени асламы кеслери алларына кылганлары бла байламды. Бирде атанала, ише болуп, балалары не бла кюрешгенлерини юсюнден хапарлары да болмай кылады. Бу кезиуде аланы кыатышыуу бла этилген аманлыкъланы саны да аны ючюн ёседи.

Ёсюп келген тёлюно бузукълукълан сакълар мурат бла РФ-ни МВД-сыны Терк районда бёлюноно акылбалык болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюноно күүлукчулары шоклланы мурдорларында кыуралган сабий лагерледе болуп, алада солугъанла бла ангылатуу ушакъла бардыргандыла. Тубешиуледе наркотикле адамны чархына салган хатаны, наркоманла аманлыкъларга аслам кыатышханларыны, ала жамауат жашаудан бир жанында кылганларыны юслеринден айтхандыла.

Жашла бла кызыла поли-

циячылагъа эс буруп тынгылагъандыла эмда соруула да бергендиле. Ала бу ауруудан кыутлууну юсюнден кеслери оюмларын да билдиргендиле. Андан сора да, инспекторла лагерледе солугъанлагъа жолда сакъ болурга, жаяу барганда жорукъланы сакъларга кереклиси юслеринден ушакъла да бардыргандыла.

Тубешиуледе сёз жаш тёлюно арасында экстремизмни жайылууну тохтатыуно юсюнден да барганды. КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны күүлукчусу Анджела Амшукова исламны энчиликлерини юслеринден айтханды. Ол динни билерге, аны ангыларга сюйгенлеге уа билимни кыйда излерге кереклисин ачыкъларганды.

Алай бла жай каникулланы кезиунде теркчи полициячыла 455 сабий бла тубешип, ангылатуу ушакъла бардыргандыла. Ол а, сёзсюз, хайыр келтирмей кыоярык туюлод-

Бизни корр.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕПШАЙЛАНЫ Муталип
(баш редактору орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАКУЛАНЫ Асият
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламны информацияны эркиндиклерин кыруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмага КъМР-ни Басма эмда асламды коммуникация жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИ ЧЫГЪАРГАНЛА:

Текуланы Хауа - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 7-чи бетле),
Гедялыны Валентина - (4, 5, 6, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1390

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru